

DIGITALNE REPRODUKCIJE SERIJSKIH PUBLIKACIJA: IDENTIFIKACIJA I KATALOGIZACIJA

DIGITAL REPRODUCTION OF SERIAL PUBLICATION: IDENTIFICATION AND CATALOGUING

Danijela Getliher

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu

dgetliher@nsk.hr

UDK/UDC 025.3:050:004

Stručni rad / Professional paper

Primljeno / Received: 30. 10. 2015.

Sažetak

Objavljivanje digitalnih reprodukcija serijskih publikacija na internetu dovelo je do preispitivanja postojećih modela i pravila izrade kataložnog opisa. Rad predstavlja i uspoređuje pristup identifikaciji i katalogizaciji *online* digitalnih reprodukcija serijskih publikacija u standardu ISSN i standardima ISBD i RDA. Uspoređuje se i nazivlje vezano uz digitalne reprodukcije u sva tri standarda. Kao uzorak na kojem se razmatra model opisa uzimaju se *online* digitalne reprodukcije serijskih publikacija koje odavno ne izlaze. Takve se publikacije promatraju u različitim nakladničkim oblicima – kada su objavljene na jednoj ili više mrežnih stranica ili platformi, kada su ih objavile iste ili različite ustanove, u jednom ili više formata.

Prikazuju se prednosti i nedostaci različitih modela opisa i postavlja pitanje primjerene razine kataložnog opisa.

Ključne riječi: digitalne reprodukcije, katalogizacija, serijske publikacije, ISSN, ISBD, RDA

Summary

The publication of the digital reproductions of serials on the web has created the need to re-evaluate the existing models and cataloguing rules. The paper presents and compares identification and cataloguing of the online digital reproductions of the serials which had ceased publication using the ISSN standard, the ISBD and RDA standards. Furthermore, it compares the terminology related to digital reproductions in all three standards. As an example for the analysis the online digital reproductions of the serials which had ceased publication long ago are used. The different publishing forms of the publications are analyzed: when they are published on one or more web pages or platforms, when they are published by the same or different institutions, and in one or more formats.

The paper presents the advantages and disadvantages of various models of bibliographic description and discusses the appropriate levels of cataloguing.

Keywords: digital reproductions, cataloguing, serials, ISSN, ISBD, RDA

Uvod

Digitalizacija građe potaknuta je prvenstveno potrebom osiguranja dostupnosti, ali i zaštite pisane baštine. Objavljivanje digitalnih reprodukcija na internetu znatno je povećalo broj različitih, sličnih ili potpuno identičnih publikacija koje su prepoznate kao knjižnična građa koju je potrebno katalogizirati i pohraniti. Postojeći standardi za kataložni opis, zbog promijenjenih svojstava ovih publikacija i nemogućnosti primjene modela opisa iz tiskanog svijeta, nisu mogli odgovoriti na sva pitanja pa je još prije petnaestak godina započelo preispitivanje i promjena definicija i pravila vezanih uz ovu i srodne vrste građe.¹

Predmet su ovog rada digitalne reprodukcije serijskih publikacija koje odavno ne izlaze, a objavljene su na internetu i mogu se identificirati kao jedinica neomeđene građe, tj. na jednom mrežnom mjestu imaju objavljene sveščice s cjelovitim tekstovima i podatke o odgovornosti. Polazeći od pretpostavke da su digitalizirani sveščići tekućih serijskih publikacija dio arhive tekućeg *online* izdanja te se prema takvoj publikaciji postupa kao s *online* publikacijom, digitalizirane serijske publikacije tekućih naslova nisu predmet interesa ovog rada.

¹ Ovom su se temom bavili Tom Delsey, Steve Shadle, Mirna Willer, Sofija Klarin, Tinka Katić itd. čiji se radovi citiraju u ovom članku.

Cilj je rada napraviti pregled postojećeg stanja, uvidjeti imaju li danas standardi odgovore na pitanja predmeta i razine opisa i postupka katalogizacije digitalnih reprodukcija. U tu svrhu uspoređuje se nazivlje vezano uz digitalne reprodukcije u standardima ISSN, ISBD i RDA. Analizira se pristup identifikaciji i katalogizaciji *online* digitalnih reprodukcija serijskih publikacija u standardu ISSN te uspoređuje s principima katalogizacije digitalnih reprodukcija u standardima ISBD i RDA.

Na primjeru opisa *online* digitalne reprodukcije serijske publikacije koja odavno ne izlazi prikazuju se modeli izrade kataložnog zapisa u sljedećim slučajevima: kada se digitalna reprodukcija serijske publikacije objavljuje na jednoj ili više mrežnih stranica ili platformi, kada je objavljuju iste ili različite ustanove, kada se objavljuje u jednom ili više formata. Prikazuju se prednosti i nedostaci izrade jednoga kataložnog zapisa za sve *online* inačice istog naslova te postavlja pitanje razine kataložnog opisa.

U radu se, tamo gdje je moguće, za digitalne reprodukcije serijskih publikacija koje odavno ne izlaze koristi kraći izraz digitalne reprodukcije. Za sve ustanove koje digitaliziraju i/ili objavljuju digitalne reprodukcije na internetu, a nisu ujedno i nakladnik izvornika, s obzirom da mogu i ne moraju imati ulogu nakladnika reprodukcije te s obzirom da ih standardi opisuju na različit način, koriste se pojmovi ustanova koja je digitalizirala, proizvođač ili raspačavatelj.

1. Svojstva digitalnih reprodukcija

Digitalne reprodukcije mogu nastati skeniranjem, prijepisom ili fotografiranjem tiskanog izvornika. Objavljuju ih na svojim mrežnim stranicama nakladnici izvornika, baštinske ustanove, komercijalne tvrtke koje se bave digitalizacijom, prodavači, distributeri, raspačavatelji na platformama za objavljivanje digitalnih reprodukcija², a ponekad i svi istovremeno u istim ili različitim formatima.³ Kada je riječ o serijskim publikacijama koje su predmet ovog rada, najčešće se provodi retrospektivna digitalizacija, neovisno o tome radi li se o digitalizaciji tiskanih serijskih publikacija koje već odavno ne izlaze ili starih sveščića tekućih naslova.

² Portali (*platform, archives provider*) namijenjeni objavljivanju digitalnih i/ili digitaliziranih publikacija kao što su npr. Jstor, De Gruyter, Hrčak.

³ ISSN manual. Paris : ISSN International Centre, 2014. Str. 17.

Problematiku katalogizacije digitalnih reprodukcija serijskih publikacija donijela je promijenjena priroda serijskih publikacija u internetskom okruženju za koju dotada, za razliku od omeđene građe, nije bilo uobičajeno da je istovremeno objavljuje više nakladnika. Nakladnici omeđene građe neograničeno mnogo puta mogu objavljivati isti sadržaj te ga kad god ga je objavio drugi nakladnik u drugom mediju i formatu identificirati, a knjižničari katalogizirati zasebno. Tako se svakom djelu koje objavi drugi nakladnik kao i svakom novom mediju, formatu, izmijenjenom izdanju istog naslova i istog nakladnika dodjeljuje zasebni ISBN.⁴ Iako je takva pojava u internetskom okruženju sve češća, u nakladništvu tiskanih serijskih publikacija nije uobičajeno da više nakladnika istovremeno objavljuje istu tiskanu serijsku publikaciju.⁵ Stoga su i principi dodjele ISSN-a, prema kojima se svim *online* inačicama iste publikacije dodjeljuje jedan ISSN, različiti od principa dodjele ISBN-a.

Osim promijenjene prirode, digitalne reprodukcije objavljene na internetu često mijenjaju i opis. Platforme za objavljivanje digitalnih reprodukcija često mijenjaju bibliografske podatke što knjižnicama može otežati katalogizaciju. Primjerice, dok na tiskanom izdanju nema bibliografskih promjena naslova, nakladnika ili drugih elemenata bibliografskog opisa, na digitalnim reprodukcijama objavljenim na platformama podaci se mijenjaju često, nedosljedno i retroaktivno. Izmjene se često odnose na već ranije objavljene sveščiće⁶ pa bi opis stalno trebalo mijenjati. Također, česta je pojava da se takve publikacije istovremeno objavljuju u više formata, da se više slijednih naslova objavljuje pod jednim stvarnim naslovom, da se na *online* inačicama navode različiti naslovi i nakladnici itd.

Iz navedenih su se razloga digitalne reprodukcije serijskih publikacija pokazale kao vrlo dinamična i promjenjiva slika prošlosti koja izaziva mnoštvo nedoumica kod njihovih katalogizatora.

⁴ ISBN users' manual. International ed. London : International ISBN Agency, 2012.

⁵ Young, Naomi Kietzke. The aggregator-neutral record : new procedures for cataloging continuing resources. // *The Serials Librarian* 45, 4(2004), 38. Dostupno i na: http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1300/J123v45n04_03

⁶ Shadle, Steve. The aggregator-neutral record : putting procedures into practice. // *The Serials Librarian* 47, 1/2(2004), 140. Dostupno i na: http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1300/J123v47n01_10

2. Definicije

Definicije srodnih pojmova pretisak, reprodukcija i faksimil osim istovjetnog prijenosa sadržaja i/ili izgleda izvornika opisuju medij i tehnike stvaranja dokumenta i nove načine objavljivanja. Od standarda koji se analiziraju jedino ISSN definira pojam digitalna reprodukcija. *Priručnik za ISSN* digitalnu reprodukciju (*digital reproduction*) definira kao digitalnu inačicu tiskane serijske publikacije koja izlazi ili je prestala s izlaženjem, nastala digitalizacijom tiskanog izdanja, a naziva se i digitalizirana inačica (*digitized version*). Digitalna reprodukcija može biti faksimil objavljen u formatu PDF ili može biti objavljena u formatu HTML s izgledom drugačijim od tiskanog. Digitalnu reprodukciju može objaviti nakladnik, ustanova kao što je knjižnica ili platforma za objavljivanje digitalnih reprodukcija.⁷

Priručnik za ISSN, osim pojma digitalna reprodukcija, definira i pojmove pretisak (*reprint*) i reprodukcija (*reproduction*).⁸ Prema *Priručniku za ISSN* reprodukcija je kopija neomeđene građe u istom ili drugom mediju. Tiskana reprodukcija tiskanog izvornika zove se pretisak, a ona prenesena iz tiskanog izvornika u elektronički oblik (CD, DVD, *online*, USB itd.) digitalna reprodukcija.

ISBD definira pojam faksimilna reprodukcija (*facsimile reproduction*),⁹ no ne i njoj nadređen pojam reprodukcija kao ISSN. Unatoč pomanjkanju definicije, ISBD propisuje postupanje s reprodukcijama te ih dijeli na faksimilne, fotografske, mikrografske i digitalne reprodukcije.¹⁰

RDA definira pojmove reprodukcija (*reproduction*) i faksimil (*facsimile*), a program Kooperativne katalogizacije Kongresne knjižnice definiciju reprodukcije iz RDA-a smatra nedostatnom te je proširuje i uvrštava u nju sve izvore koji i dalje predstavljaju sadržaj identičan izvorniku, a ranije su se identificirali kao reprodukcije (pretisci, reizdanja, faksimili).¹¹

⁷ ISSN manual. 2014. Nav. dj. Str. 160.

⁸ Isto, str. 164.

⁹ ISBD : međunarodni standardni bibliografski opis / preporučila Skupina za pregled ISBD-a ; odobrio Stalni odbor IFLA-ine Sekcije za katalogizaciju ; [s engleskog prevela i predgovor napisala Ana Barbarić]. Objedinjeno izd. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2014. Str. 302.

¹⁰ Isto, str. 4.

¹¹ CONSER Cataloguing Manual. Module 31: Remote access electronic serials : (online serials) [citirano: 2015-09-03]. 2013. Str. 9. Dostupno na: www.loc.gov/aba/pcc/conser/word/Module31.doc

Tablica 1. Definicije pojmova prema standardima

	Digitalna reprodukcija (digital reproduction, digitised version)	Reprodukcija (reproduction)	Pretisak (reprint)	Faksimil (facsimile, facsimile reprint)
ISSN	Digitalna inačica tiskane serijske publikacije koja izlazi ili je prestala s izlaženjem, nastala digitalizacijom tiskanog izdanja.	Kopija neomeđene građe u istom ili drugom mediju kojoj je svrha nadomjestiti izvornik. Izgled i sadržaj reprodukcije mogu se neznatno razlikovati od izvornika. ¹	Novo izdanje, u istom mediju, tiskane neomeđene građe s gotovo nepromijenjenim tekstom. ²	
ISBD			- Novo izdanje koje reproducira tekst ranijeg izdanja koliko je god moguće vjerno. - Novi otisak, izrađen ili izveden temeljem iste matrice kao i raniji. ³	Novo izdanje jedinice građe u kojoj je glavni dio nastao točnom reprodukcijom izvornih stranica ranijeg izdanja. To obično radi nakladnik koji nije objavio izvornik, a jedinica građe često ima svoju naslovnu stranicu i druge uvodne dijelove. ⁴
RDA		Identična kopija sadržaja građe izrađena mehanički ili elektronički. ⁵		- Reprodukcijska koja oponaša fizički izgled izvornika, a sadržaj prenosi točno. - Prikaz sadržaja koji se sastoji od točne kopije izvornika, obično istih dimenzija kao izvornik, posebno za knjige, dokumente, grafiku i crteže, danas često reproducirana fotografski ili digitalno, u prošlosti grafički. ⁶

¹ ISSN manual. Nav. dj. Str. 164.

² ISBD. Nav. dj. Str. 315.

³ ISBD. Nav. dj. Str. 315.

⁴ Isto. Str. 302.

⁵ RDA Toolkit [citirano: 2015-09-16]. Dostupno na: <https://access.rdatoolkit.org/>

⁶ Isto.

Promatrajući definirane pojmove unutar pojedinih standarda (Tablica 1.) moglo bi se zaključiti da standard ISSN-a stavlja naglasak na medij na kojem se reprodukcija objavljuje dok ISBD i RDA stavljaju naglasak na vjerodostojnost prijenosa izgleda izvornika.

3. Predmet bibliografskog opisa

Opis neomeđene građe treba zabilježiti prošlost serijske publikacije, ali i pretpostaviti njena svojstva u budućnosti.¹² Prvo pitanje u opisu je pitanje vrste građe. Digitalna reprodukcija tiskane serijske publikacije koja odavno ne izlazi može se smatrati omeđenom publikacijom, potpunom u jednom ili više dijelova i kao takvoj može joj se dodijeliti ISBN. Ipak, sva tri standarda omogućuju da se takve publikacije obrađuju kao serijske publikacije. Razlog tome, iako pretisci i digitalne reprodukcije serijskih publikacija koje se odavno ne objavljuju same po sebi ne moraju nužno imati svojstva serijske publikacije, je da će ih korisnik prilikom pretraživanja kataloga kao takve očekivati.¹³

Pri izradi kataložnog opisa digitalnih reprodukcija, temeljno je pitanje radi li se o kopiji ili o novom izdanju. O odgovoru na to pitanje ovisi kako će se digitalni oblik opisivati.¹⁴ Tom Delsey smatra da izdanje kao predmet opisa u digitalnom svijetu postaje problematično. Dok je kod konvencionalnih analognih dokumenata raspon mogućih izdanja ograničen, digitalne tehnologije omogućuju stvaranje neograničenog broja izdanja u bilo koje vrijeme iz matrice samog dokumenta.¹⁵

¹² Béquet, Gaëlle; Louise Howlett; Mirna Willer. Interaction between IFLA standards and other library standards : ISBD, RDA, UNIMARC and ISSN : a long-lasting relationship [citirano: 2015-09-03]. // World Library and Information Congress "Dynamic Libraries: Access, Development and Transformation" : 81st IFLA General Conference and Council, 15-21 August 2015, Cape Town, South Africa. Str. 10. Dostupno na: <http://library.ifla.org/1102/1/166-bequet-en.pdf>

¹³ PRESS_{oo}: extension of CIODOC CRM and FRBR_{oo} for the modelling of bibliographic information pertaining to continuing resources [citirano: 2015-09-29] / editor Patrick Le Boeuf (BnF). Version 0.5, April 2014. Str. 12. Dostupno na: http://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/frbr/pressoo_v0.5.pdf

¹⁴ Katić, Tinka. Digitalizacija stare građe. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 46, 3/4(2003), 39. Dostupno i na: <http://www.hkdrustvo.hr/vbh/broj/87>

¹⁵ Delsey, Tom. Preispitivanje konvencionalnih paradigmi za opis dokumenata. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 46, 1/2(2003), 36. Dostupno i na: <http://www.hkdrustvo.hr/vbh/broj/88>

Standardi ISSN i ISBD propisuju da je predmet bibliografskog opisa izdanje, ali ga različito definiraju. S druge strane, RDA propisuje da su predmet bibliografskog opisa pojavni oblik i jedinica građe.

ISSN razlikuje jezična, zemljopisna i druga izdanja, kao što su međunarodna ili mjesečna izdanja, te izdanja na različitim medijima. Iako istu publikaciju na različitim medijima smatra različitim izdanjima (npr. *online* i tiskano izdanje), istu publikaciju objavljenju na više mrežnih adresa naziva inačicama. Izdanje *Priručnika za ISSN* iz 2009. godine jasno navodi da reprodukcije u mediju različitom od izvornika nisu same po sebi novo izdanje.¹⁶ Ovo se pravilo koristi i danas iako u izdanjima *Priručnika* iz 2012.¹⁷ i 2014.¹⁸ više nije navedeno. Uzevši u obzir ovo pravilo, u definicijama digitalne reprodukcije i pretiska danas se javlja određena nedosljednost ili slučajna pogreška. Dok je digitalna reprodukcija definirana kao inačica tiskane publikacije, pretisak je definiran kao novo izdanje. U planu Mreže ISSN-a je, u okviru revizije norme ISO 3297 i *Priručnika za ISSN* koja započinje početkom 2016. godine, uskladiti i jasno definirati pojam izdanje.¹⁹

ISBD, kao i ISSN, predmetom bibliografskog opisa smatra izdanje.²⁰ Izdanje je u ISBD-u definirano kao svi primjerci jedinice građe proizvedeni u načelu iz istog izvornog unosa i koje je objavila ista agencija ili skupina agencija ili pojedinac.²¹

ISBD navodi da se elektronička građa sve više proizvodi u različitim izdanjima, a da novo izdanje određuju znatne razlike u intelektualnom ili umjetničkom sadržaju jedinice građe.²² Neovisno o tome možemo li dvije digitalne reprodukcije iste serijske publikacije smatrati različitim intelektualnim ili umjetničkim sadržajem, prema definiciji izdanja digitalne reprodukcije smatraju se zasebnim izdanjima i svaka od njih treba biti opisana zasebno. Isto tako, definicijom izdanja u kojoj ISBD ne koristi izraz nakladnik nego agencija ili pojedinac, ISBD se ograđuje od povezivanja definicije izdanja s definiranjem nakladnika publikacije.

¹⁶ ISSN manual. Cataloguing part. Paris : ISSN International Centre, 2009. Str. 29.

¹⁷ ISSN manual. Paris : ISSN International Centre, 2012.

¹⁸ ISSN manual. 2014. Nav. dj.

¹⁹ ISSN standard : revision, review group and liaison with other standardisation bodies. [radni materijal sa 40. međunarodnog sastanka nacionalnih ureda za ISSN]

²⁰ ISBD. Objedinjeno izd. Nav. dj. Str. 3.

²¹ Isto, str. 305.

²² Isto, str. 4.

Pojavni oblici jednog izraza prema standardu RDA mogu biti faksimil, reprodukcija, ekvivalent, elektronička reprodukcija, digitalni prijenos manifestacije itd., a u zapisu se navode svi podaci koji razlikuju jedan pojavni oblik od drugog.²³

4. Identifikacija i opis

Standardi ISSN, ISBD i RDA slažu se u osnovnom pravilu da se za svaki medij na kojem je objavljena jedna publikacija izrađuje zasebni zapis. Sukladno tomu, za tiskani izvornik i digitalnu reprodukciju istog naslova objavljenu na internetu izrađuju se zasebni zapisi. No, pravila ova tri standarda, vezana uz izradu zapisa za digitalnu reprodukciju objavljenu na internetu, razlikuju se.

Mreža ISSN-a istu publikaciju na različitim medijima identificira zasebno, naziva je i medijskom inačicom i definira kao izdanje neomeđene građe koje prikazuje podatke oblikovane za posebni uređaj, kao što je računalo, ili za korištenje bez uređaja, kao što je ispis na papiru. Naslov i sadržaj dviju ili više medijskih inačica neomeđene građe mogu se neznatno razlikovati.²⁴ Za razliku od medijskih inačica koje se identificiraju zasebno, Mreža ISSN-a svim *online* inačicama istog naslova i sadržaja (digitaliziranoj, na mobilnim uređajima, u formatima HTML, PDF) dodjeljuje jedan ISSN.²⁵

Pretisci i reprodukcije koji su objavljeni na istom mediju kao i izvornik koriste ISSN dodijeljen izvorniku i u Upisniku ISSN-a ne katalogiziraju se zasebno, a oni objavljeni na mediju različitom od izvornika identificiraju se zasebnim ISSN-om i za njih se izrađuje kataložni zapis.²⁶

Digitalne reprodukcije tiskanih serijskih publikacija koje odavno ne izlaze, prema standardu ISSN-a katalogiziraju se tako da se za izvor kataložnog opisa uzima tiskana publikacija, tj. izvornik, a podaci o digitalnoj reprodukciji navode se u napomeni.²⁷ Slika 1. prikazuje kataložni zapis izrađen prema

²³ RDA toolkit [citirano: 2015-19-16]. Dostupno na: <https://access.rdatoolkit.org/>

²⁴ ISSN manual. 2014. Nav. dj. Str. 163.

²⁵ Pravilo je doneseno 2011. godine s napomenom u *Priručniku* da će se možda mijenjati u budućnosti.

²⁶ ISSN manual. 2014. Nav. dj. Str. 39.

²⁷ Isto, str. 148.

standardu ISSN-a za digitalnu reprodukciju prvih istarskih novina *Naša sloga* objavljenu na portalu Sveučilišne knjižnice u Puli: Istarske novine *online* – INO. U zapisu digitalne reprodukcije navodi se početna i završna godina izdavanja i nakladnik tiskane publikacije, a u polju napomena navodi se podatak o reprodukciji. Zapis digitalne reprodukcije povezuje se sa zapisom tiskanog izvornika.

Polje	MARC 21	UNIMARC	
ISSN	022 \$a	011 \$a	1849-840X
ISSN-L	022 \$l	011 \$f	1846-2014
Medij	007/00-01	135\$a/1	Daljinski dostupna elektronička grada
Ključni naslov	222 \$a \$b	530 \$a \$b	Naša sloga (Online)
Nakladnik	260 \$a \$b \$c	210 \$a \$b \$c	Trst : A. Karabaić, 1870-1915.
Zemlja izdavanja	008/15-17 i 044 \$c	102 \$a	Italija
Početna i završna godina izlaženja	008/15-17 008/11-14	100/9-12 100/13/16	1870-1915
Status izdavanja	008/06	100/8	Neomedena grada više ne izlazi
Učestalost izlaženja	008/18	110 \$a/1	Dvotjednik
Vrsta neomedene grade	008/21	110\$a/0	Novine
Jezik	008/35-37 i 041\$a	101 \$a	Hrvatski
Izorno pismo naslova	008/33	100 \$a/34-35	Proširena latinica
Stvarni naslov	245 \$a	200 \$a	Naša sloga
URL	856 \$u	856 \$u	http://www.ino.com.hr/nasa_sloga.html http://dnc.nsk.hr/Newspapers/Library/Title.aspx?id=b455e4eb-1be6-456f-a78b-6448899f00d0 http://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=nsp
Napomena o reprodukciji	533 \$b \$c	325 \$a	Pula: Sveučilišna knjižnica u Puli
Napomene o pojedinostima sustava	538 \$a	337 \$a	Pristup: World Wide Web
Napomene o izvoru opisa	588 \$a	303 \$a	Opis prema: http://www.ino.com.hr/nasa_sloga.html
Dodatni materijalni oblik	776 \$t \$x	452 \$t \$ x	Naša sloga (1870) ISSN 1846-2014
Kod nacionalnog centra za ISSN	022 \$2	802 \$a	30 (Hrvatska)

Slika 1. Kataložni zapis za *online* digitalnu reprodukciju *Naša sloga* izrađen prema standardu ISSN-a

Suprotno tomu, digitalne reprodukcije tiskanih serijskih publikacija koje odavno ne izlaze, prema ISBD-u i RDA-u, katalogiziraju se tako da se za izvor opisa uzima reprodukcija, a podaci o izvorniku navode se u napomeni. Tako se u ISBD-u navodi da se kod opisa faksimilne ili druge fotografske, mikrograf-ske ili digitalne reprodukcije, bibliografski podaci koji pripadaju reprodukciji navode u svim skupinama opisa osim u skupini 3, a da se podaci koji pripada-ju izvorniku navode u skupini 7.²⁸ (Slika 2.)

²⁸ ISBD. Objedinjeno izd. Nav. dj. Str. 4.

U RDA-u pravilo opisa reprodukcije gotovo je identično pravilu ISBD-a – kod opisivanja faksimila ili reprodukcije bilježe se podaci koji se odnose na faksimil ili reprodukciju, a podaci koji se odnose na pojavni oblik izvornika navode se kao podatak o povezanom djelu ili povezanom pojavnom obliku. U opis se uvrštavaju i dodatni podaci koji su potrebni za razlikovanje jednog pojavnog oblika ili jedinice građe od drugog pojavnog oblika ili jedinice građe.²⁹ Slika 2. prikazuje kataložni zapis za digitalne reprodukcije publikacije *Naša sloga* prema pravilima ISBD-a i RDA-a. Novine su digitalizirane dva puta. Digitalizirala ih je Sveučilišna knjižnica u Puli i Austrijska nacionalna knjižnica, a na internetu su objavljene na tri različite adrese – na stranicama portala Sveučilišne knjižnice u Puli, Istarske novine *online* – INO,³⁰ na portalu Stare hrvatske novine³¹ Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu i na portalu ANNO Austrijske nacionalne knjižnice.³² Kako je publikacija objavljena na tri različita mrežna mjesta, a zapis za digitalnu reprodukciju prema ISBD-u i RDA-u temelji se na reprodukciji, za svaku *online* inačicu potrebno je izraditi zasebni zapis. Pri ovakvom pristupu katalogizaciji digitalnih reprodukcija problem često predstavljaju nepoznata godina objavljivanja publikacije na internetu, nepoznati ili različiti nakladnik, ustanova koja je digitalizirala ili raspačavatelj. Tako su u navedenom primjeru digitalne reprodukcije *Naše sloge* godine objavljivanja sve tri inačice nepoznate, a u slučaju inačice objavljene na portalu Stare hrvatske novine postavlja se pitanje treba li u kataložnom zapisu kao nakladnika navesti ustanovu koja je digitalizirala (proizvođač = Sveučilišna knjižnica u Puli) ili ustanovu koja je objavila publikaciju na portalu (raspačavatelj = Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu).

²⁹ RDA toolkit. Nav. dj.

³⁰ Naša sloga [citirano: 2015-10-10]. // INO : Istarske novine online. Dostupno na: http://www.ino.com.hr/nasa_sloga.html

³¹ Naša sloga [citirano: 2015-10-10]. // Stare hrvatske novine : portal digitaliziranih novina. Dostupno na: <http://dnc.nsk.hr/Newspapers/LibraryTitle.aspx?id=b455c4eb-1be6-456f-a78b-6448899f00d0>

³² Naša sloga [citirano: 2015-10-10]. // ANNO [i. e.] AustriaN Newspapers Online : Historische österreichische Zeitungen und Zeitschriften online. Dostupno na: <http://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=nsp>

ISSN	1849-840X	1849-840X	1849-840X
ISSN-L	1846-2014	1846-2014	1846-2014
Medij	Daljinski dostupna elektronička građa	Daljinski dostupna elektronička građa	Daljinski dostupna elektronička građa
Ključni naslov	Naša sloga (Online)	Naša sloga (Online)	Naša sloga (Online)
Nakladnik	Pula : Sveučilišna knjižnica u Puli, [20--?]	Pula : Sveučilišna knjižnica u Puli, [20--?] i/ili Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica, [20--?]	Wien : Österreichische Nationalbibliothek, [20--?]
Zemlja izdavanja	Hrvatska	Hrvatska	Austrija
Učestalost izlaženja	Dvojtjedno	Dvojtjedno	Dvojtjedno
Stvarni naslov	Naša sloga	Naša sloga	Naša sloga
URL	http://www.ino.com.hr/nasa_sloga.html	http://dnc.nsk.hr/Newspapers/LibraryTitle.aspx?id=b455c4eb-1be6-456f-a78b-6448899f00d0	http://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=nsp
Napomena o izvorniku	Digitalna reprodukcija. Izvorno objavljeno: Trst : A. Karabaić, 1870-1915.	Digitalna reprodukcija. Izvorno objavljeno: Trst : A. Karabaić, 1870-1915.	Digitalna reprodukcija. Izvorno objavljeno: Trst : A. Karabaić, 1870-1915.
Napomene o pojedinostima sustava	Pristup: World Wide Web	Pristup: World Wide Web	Pristup: World Wide Web
Dodatni materijalni oblik	Naša sloga (1870) ISSN 1846-2014	Naša sloga (1870) ISSN 1846-2014	Naša sloga (1870) ISSN 1846-2014

Slika 2. Kataložni zapisi za *online* inačice digitalne reprodukcije publikacije *Naša sloga* prema ISBD-u i RDA-u

Iako oba standarda daju mogućnost razlikovanja nakladnika, proizvođača i raspačavatelja, za izradu kataložnog opisa koja se temelji na digitalnoj reprodukciji koja ima navedenog i raspačavatelja i proizvođača, nije jasno koji se od ta dva podatka uzima kao podatak o nakladniku. Suvremene definicije i poimanje nakladnika, proizvođača i raspačavatelja nisu uvijek od pomoći jer je njihova uloga kod *online* digitalnih reprodukcija kao i kod stare građe često nerazlučiva. Dodatnu nedoumicu kod izrade kataložnog zapisa donose reprodukcije objavljene na platformama za objavljivanje digitalnih reprodukcija, na kojima često nije naveden ni nakladnik izvornika ni ustanova koja je digitalizirala nego samo vlasnik platforme, tj. raspačavatelj.

4.1. Jedan zapis za online inačice istog naslova

Izrada jednog zapisa za sve *online* inačice istog naslova, pristup je katalogizaciji digitalnih reprodukcija koji je primjenjiv samo kada se zapis temelji na opisu tiskanog izvornika. Mreža ISSN-a i Program kooperativne katalogizacije Kongresne knjižnice odlučili su se za izradu jednog kataložnog zapisa za više *online* inačica jedne serijske publikacije.

Tako je u Mreži ISSN-a princip identifikacije prema kojem reprodukcije objavljene u mediju izvornika koriste ISSN dodijeljen izvorniku, a u mediju različitom od izvornika zasebni ISSN, utjecao na odluku o izradi jednog kataložnog zapisa za sve *online* inačice iste publikacije. Princip izrade jednog kataložnog zapisa primjenjuje se kada postoji više *online* inačica istog sadržaja i naslova. U tom slučaju zapis izrađen prema standardu ISSN-a opisuje samo jednu *online* inačicu, a pripadajući ISSN koristi se za sve *online* inačice. Bibliografski opis temelji se na *online* inačici koju objavljuje nakladnik izvornika ili na najpotpunijoj inačici.³³ U napomenama se navodi izvor opisa i adrese ostalih dostupnih inačica. Ovo pravilo odnosi se na sve *online* publikacije (izvorno digitalne, u formatu PDF, HTML, digitalizirane itd.), uz to da se zapis za digitalne reprodukcije koje odavno ne izlaze temelji na tiskanom izvorniku, a podaci o digitalnim reprodukcijama navode se u napomenama.

Primjer više *online* inačica istog naslova su već ranije spomenute novine *Nаша sloga*. Prema standardu ISSN-a za sve tri *online* inačice dodjeljuje se jedan ISSN i izrađuje jedan kataložni zapis. Zapis *online* inačice temelji se na tiskanom izvorniku, u napomeni o reprodukciji navodi se podatak samo o *online* inačici koju objavljuje nakladnik izvornika ili o najpotpunijoj inačici te se navode mrežne adrese svih dostupnih inačica. Kataložni zapis *online* inačice povezuje se sa zapisom tiskanog izvornika (Slika 1.). Kako se zapis za digitalnu reprodukciju koja se objavljuje na jednom mrežnom mjestu razlikuje od one koja se objavljuje na više mrežnih mjesta samo u broju navedenih adresa dostupnih inačica, za oba slučaja korišten je isti primjer. Izradom jednog kataložnog zapisa za sve *online* inačice serijske publikacije nastoji se identificirati i objediniti isti sadržaj na jednom mjestu. Mreža ISSN-a, svjesna da je ova odluka podložna promjenama i zahtjevima nakladnika, koji će osim identifikacije sadržaja možda htjeti identificirati reprodukciju kao nakladnički proizvod, preispitat će ovu odluku prilikom revizije norme.³⁴

³³ ISSN manual. 2014. Nav. dj. Str. 36.

³⁴ ISSN standard. Nav. dj.

S problemom opisa više *online* inačica jednog naslova bavila se i Kongresna knjižnica koja je za potrebe Programa kooperativne katalogizacije još 2003. godine za *online* serijske publikacije implementirala pravila izrade zapisa neovisnog o raspačavatelju (*provider neutral record*). Ta su pravila uspostavljena zbog potrebe preuzimanja zapisa iz nacionalnog u lokalni OPAC.³⁵ Potreba za zapisom neovisnim o raspačavatelju pojavila se zbog sve većeg broja *online* inačica jedne serijske publikacije.

Zapis neovisan o raspačavatelju sadrži podatke primjenjive na sve *online* inačice istog naslova koje distribuiraju različiti raspačavatelji. Zaseban se zapis izrađuje samo u slučaju kada se radi o različitom sadržaju. U zapisu se navode početna i završna godina tiskanog izdanja, mjesto izdavanja i naziv nakladnika s prvog sveščića. Podaci o distributerima ne navode se u zapisu. Zapis mora biti primjenjiv na sve *online* inačice, a ne upućivati na ustanovu koja je digitalizirala, raspačavatelja ili agregatora.³⁶

Svaka knjižnica može odlučiti hoće li koristiti zapis neovisan o raspačavatelju ili izrađivati zapis za svaku *online* inačicu istog naslova, ali u skupnom katalogu mora se izrađivati zapis neovisan o raspačavatelju.³⁷ Pravilo izrade zapisa neovisnog o raspačavatelju koristi se i za izradu zapisa za Registar digitalnih matrica (Registry of Digital Masters – RDM)³⁸.

U Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu *online* digitalne reprodukcije serijskih publikacija koje odavno ne izlaze za sada se katalogiziraju samo u ISSN uredu za Hrvatsku. Kako se ovi kataložni zapisi izrađuju za potrebe dodjele ISSN-a i uvrštavanja zapisa u Upisnik ISSN-a, izrađuju se prema pravilima standarda ISSN-a. Do sada je katalogizirano 76 takvih digitalnih reprodukcija te im je dodijeljen ISSN. Publikacije su uglavnom u okvirima svojih projekata digitalizirale i na svojim stranicama objavile knjižnice (Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu – 48; Knjižnice grada Zagreba – 20; Sveučilišna knjižnica u Puli – 1; Znanstvena knjižnica Zadar – 1), platforme za objavljivanje publikacija (Hrčak – 2; JSTOR – 1) te jedan nakladnik izvornika (Gospodarski list – 3).

³⁵ Provider neutral record guidelines for online serials [citirano: 2015-09-16]. AACR2 version. Dostupno na: <http://www.loc.gov/aba/pcc/scs/documents/PCC-PN-guidelines.html>

³⁶ CONSER Cataloguing Manual. Module 31: Remote access electronic serials : (online serials). Nav. dj.

³⁷ Provider-neutral e-resource MARC record guide : P-N/RDA, serials and integrating resources version [citirano: 2015-09-16]. Includes rev. to March 1, 2012. Dostupno na: <http://www.loc.gov/aba/pcc/scs/documents/PCC-PN-guidelines.html>

³⁸ DLF/OCLC Registry of digital masters [citirano: 2015-09-16]. Dostupno na: <http://www.diglib.org/community/groups/rdm/>

Neke od njih istovremeno su objavljene na više mrežnih stranica: *Bosiljak* i *Mali dobrotvor* objavljeni su istovremeno na stranicama Knjižnica grada Zagreba i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu; *List mesečni Horvatsko-slavonskoga gospodarskoga društva*, *List Društva gospodarskoga hervatsko-slavonskoga*, *Gospodarske novine* na stranicama Gospodarskog lista i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu; *Naša sloga* na stranicama Sveučilišne knjižnice u Puli, Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu i Austrijske nacionalne knjižnice.

U Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu tek slijedi preispitivanje i donošenje odluke o načinu izrade kataložnog opisa digitalnih reprodukcija serijskih publikacija, nakon što se pristupi sveobuhvatnoj pohrani i opisu *online* digitalnih reprodukcija objavljenih u Republici Hrvatskoj.

5. Rasprava

Standardi ISBD i RDA primjenjuju isto pravilo za katalogizaciju digitalnih reprodukcija omeđene i neomeđene građe. Oni propisuju da se kataložni opis digitalne reprodukcije, neovisno o tome radi li se o omeđenoj ili neomeđenoj građi, temelji na digitalnoj reprodukciji, a svaka *online* inačica iste publikacije katalogizira zasebno.

S druge strane, zapis digitalne reprodukcije tiskane serijske publikacije koja odavno ne izlazi ISSN temelji na tiskanom izvorniku, a za sve *online* inačice iste publikacije koristi jedan zapis.

Prednosti su takvog opisa stabilnost zapisa, bolja pretraživost i logičnost zapisa. Osim toga, jedan od glavnih zadataka digitalizacije je omogućivanje pristupa, a razlog digitalizacije – važnost djela. Namjera platformi za objavu digitalnih reprodukcija objavljivanje je digitalnih reprodukcija, a ne novih, simultanih izdanja. Stoga su digitalizirane reprodukcije često identične izvornicima koje je katalogizator koristio za izradu zapisa za tiskano izdanje, a datum objave elektroničkog izdanja korisnicima je manje važan od datuma objave izvornika.³⁹ Temeljenjem opisa digitalne reprodukcije na izvorniku izbjegava se i nelogičnost u zapisima izvornika i reprodukcije koja se odnosi na godine izlaženja publikacija.

Jedan od razloga izrade jednog kataložnog zapisa za sve *online* inačice istog naslova je i nestajanje razlike između digitalnog i digitaliziranog – ona

³⁹ Shadle, Steve. Nav. dj. Str. 147.

prestaje biti vidljiva, sve je manje jasna i sve manje važna korisnicima. Časopis dostupan na internetu može sadržavati mješavinu digitaliziranih, starijih sveščića i izvorno digitalnih, tekućih sveščića. Osim toga, tiskani sveščić i sveščić na internetu mogu biti objavljeni istovremeno s istom tehničkom pripremom kao XML i PDF.⁴⁰

Zapis treba biti jednostavan, prilagodljiv i stabilan čime se štedi vrijeme katalogizatora. Zapis neovisan o raspačavatelju omogućuje preuzimanje i nadopunjavanje zapisa kao i to da raspačavatelj može preuzeti i koristiti takav zapis. Jedna serijska publikacija može na internetu biti istovremeno dostupna putem više raspačavatelja, a izrada više sličnih zapisa za istu serijsku publikaciju dovodi do nepotrebnog umnažanja zapisa koji stvaraju probleme katalogizatoru i korisniku.⁴¹

Zapis temeljen na opisu izvornika i izrada jednog kataložnog zapisa za sve *online* inačice svojstveniji su bibliografskom središtu ili nacionalnom centru koji teži sveobuhvatnosti objavljene građe, dok će zapisi temeljeni na digitalnoj reprodukciji biti prihvatljiviji manjim knjižnicama koje primjenjuju selektivan pristup u odabiru građe i knjižnicama ili zbirkama kojima je djelo značajno prvenstveno zato jer je digitalizirano. Tako će projekti digitalizacije i određene knjižnice zbog uvrštavanja zapisa u druge baze podataka i pretraživosti zapisa prema ustanovi koja ga je digitalizirala, ponekad trebati i zapis temeljen na reprodukciji. Ipak, u slučajevima kada se ustanova koja je digitalizirala (proizvođač) razlikuje od ustanove koja je digitalnu reprodukciju postavila na internet (raspačavatelj), niti takav zapis neće biti od pomoći. Kod digitalnih reprodukcija koje su objavljene na više mrežnih mjesta ili na stranicama portala za objavu digitalnih reprodukcija, često nije izričito navedeno te je teško utvrditi uloge ustanova koje su sudjelovale u proizvodnji i/ili objavi (nakladnika izvornika, nakladnika reprodukcije, proizvođača ili raspačavatelja itd).

Različita praksa koju standardi imaju u određivanju izvora za opis digitalnih reprodukcija, koja se slijedno odražava na odluku izrade jednog ili više zapisa za *online* inačice iste serijske publikacije, dokazuje da su različiti pristupi katalogizaciji digitalnih reprodukcija potrebni, no nisu interoperabilni. U nedostatku univerzalnog rješenja, kada je to moguće, u odabiru standarda za opis

⁴⁰ Survey on ISSN assignment to digital reproductions of print serals. ISSN Network. May 2011.

⁴¹ Shadle, Steve. Nav. dj. Str. 140.

digitalnih reprodukcija treba uzeti u obzir zahtjeve projekta ili knjižnice.⁴² Stoga će knjižnica ponekad za potrebe katalogizacije digitalnih reprodukcija odlučiti primjenjivati standard različit od standarda koji inače koristi. To dokazuje odluka Kongresne knjižnice da će unatoč standardu RDA, za potrebe skupnog kataloga izrađivati zapis neovisan o raspačavatelju koji objedinjuje sve *online* inačice istog naslova.

Izrada jednog zapisa za sve *online* inačice jednog naslova ujedno je pomak od identifikacije *pojavnog oblika* prema identifikaciji *djela* te zadire u područje konceptualnih modela FRBR-a i PRESS₀₀-a. Prema Naomi Kietzke Young primjena zapisa neovisnog o raspačavatelju predstavlja odmak od AA-CR-a, ali i korak prema katalogiziranju koje prepoznaje koncepte kao što su *djelo, izraz, javni oblik i jedinica građe* temeljene na FRBR-u.⁴³ Model koji bi istovremeno omogućivao izradu jednog kataložnog zapisa za sve inačice istog naslova kao i opis svake digitalne reprodukcije zasebno, bio bi idealan. Zbog toga konvencionalni pristup koji koristi izdanje kao primarno polazište za opis zahtijeva znatne prilagodbe i promjenu fokusa od izdanja prema djelu.⁴⁴ Razvoj mapiranja i razumijevanja odnosa između ISBD-a i konceptualnih modela FRBR-a jedan je od zadataka IFLA-ine Sekcije za katalogizaciju.⁴⁵ Očekuje se i mogući utjecaj PRES₀₀-a, koji se bavi neomeđenom građom, na standarde ISSN-a i ISBD-a koji planiraju reviziju utemeljenu na FR-modelu.⁴⁶

⁴² Klarin, Sofija. Digitalne reprodukcije : model i elementi kataložnog opisa. // Međunarodni skup u čast 100-te godišnjice rođenja Eve Verona, Zagreb, 17. - 18. studenoga 2005. : zbornik radova = International Conference in Honour of the 100th Anniversary of Eva Verona's Birth, Zagreb, November 17 - 18, 2005 : proceedings / uredile, edited by Mirna Willer, Ana Barbarić. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo = Croatian Library Association, 2007. Str. 245-261; 515-531.

⁴³ Young, Naomi Kietzke. Nav. dj. Str. 42.

⁴⁴ Delsey, Tom. Nav. dj. Str. 36.

⁴⁵ Standing Committee Cataloguing Section (CATS SC). Minutes [citirano: 2015-09-03]. // World Library and Information Congress "Future Libraries: Infinite Possibilities" : 79th IFLA General Conference and Council, 17-23 August 2013, Singapore. Dostupno na: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.473.2296&rep=rep1&type=pdf>

⁴⁶ Béquet, Gaëlle; Louise Howlett; Mirna Willer. Nav. dj. Str. 11.

Zaključak

Online digitalne reprodukcije serijskih publikacija objedinjuju svojstva prošlosti i sadašnjosti jednog naslova, statičnosti i dinamičnosti, svojstva omeđene građe i serijskih publikacija, tiskanih i *online* izdanja, svojstva tehnologija kojima su digitalizirane, svojstva koja im je dao nakladnik izvornika, ustanova koja ih je digitalizirala i raspačavatelj koji ih je postavio na internet. Stoga stvaranje živog opisa za kompleksnu, organsku građu koja je podvrgnuta transparentnim promjenama oblika i sadržaja zahtijeva znatne prilagodbe.⁴⁷

Predmet ovoga rada, *online* digitalne reprodukcije serijskih publikacija koje odavno ne izlaze, za sada je definirao samo standard ISSN-a. Razlike u definicijama ISSN-a, ISBD-a i RDA-a uvjetovane su vremenom kad su standardi revidirani i objavljeni, razlikama u ciljnim skupinama kojima služe i koje na njihovo nastajanje utječu, kao i različitim vrstama građe čiji opis propisuju. Neusklađenost predmeta opisa, pojmova, definicija i pravila katalogizacije vezanih uz digitalne reprodukcije unutar jednog standarda, kao i jednog u odnosu na drugi, upućuju na potrebu za daljnjim radom na usklađivanju i postizanju interoperabilnosti standardā, da se pomoću konceptualnih modela FRBR i PRESS_{oo} riješi potreba za identifikacijom djela i da se razmotre nove mogućnosti povezanih podataka (*linked data*) koji će pitanje različitih modela opisa možda učiniti suvišnim.⁴⁸

⁴⁷ Delsey, Tom. Nav. dj. Str. 36.

⁴⁸ Fallgren, Nancy; Michael Lauruhn; Regina Romano Reynolds; Laurie Kaplan. The missing link : the evolving current state of linked data for serials. // The Serials Librarian 66, 1/4(2014), 129. Dostupno i na: <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/0361526X.2014.879690>

LITERATURA

Béquet, Gaëlle; Louise Howlett; Mirna Willer. Interaction between IFLA standards and other library standards : ISBD, RDA, UNIMARC and ISSN : a long-lasting relationship [citirano: 2015-09-03]. // World Library and Information Congress "Dynamic Libraries: Access, Development and Transformation" : 81st IFLA General Conference and Council, 15-21 August 2015, Cape Town, South Africa. Dostupno na: <http://library.ifla.org/1102/1/166-bequet-en.pdf>

CONSER Cataloguing Manual. Module 31: Remote access electronic serials : (online serials) [citirano: 2015-09-03]. 2013. Dostupno na: www.loc.gov/aba/pcc/conser/word/Module31.doc

Delsey, Tom. Preispitivanje konvencionalnih paradigmi za opis dokumenata. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 46, 1/2(2003), 32-43. Dostupno i na: <http://www.hkdrustvo.hr/vbh/broj/88>

DLF/OCLC Registry of digital masters [citirano: 2015-09-16]. Dostupno na: <http://www.diglib.org/community/groups/rdm/>

Fallgren, Nancy; Michael Lauruhn; Regina Romano Reynolds; Laurie Kaplan. The missing link : the evolving current state of linked data for serials. // The Serials Librarian 66, 1/4(2014), 123-138. Dostupno i na: <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/0361526X.2014.879690>

ISBD : međunarodni standardni bibliografski opis / preporučila Skupina za pregled ISBD-a ; odobrio Stalni odbor IFLA-ine Sekcije za katalogizaciju ; [s engleskog prevela i predgovor napisala Ana Barbarić]. Objedinjeno izd. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2014.

ISBN users' manual. International ed. London : International ISBN Agency, 2012.

ISSN manual. Paris : ISSN International Centre, 2012.

ISSN manual. Paris : ISSN International Centre, 2014.

ISSN manual. Cataloguing part. Paris : ISSN International Centre, 2009.

ISSN standard : revision, review group and liaison with other standardisation bodies. [radni materijal sa 40. međunarodnog sastanka nacionalnih ureda za ISSN]

Katić, Tinka. Digitalizacija stare građe. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 46, 3/4(2003), 33-47. Dostupno i na: <http://www.hkdrustvo.hr/vbh/broj/87>

Klarin, Sofija. Digitalne reprodukcije : model i elementi kataložnog opisa. // Međunarodni skup u čast 100-te godišnjice rođenja Eve Verona, Zagreb, 17. - 18. studenoga

2005. : zbornik radova = International Conference in Honour of the 100th Anniversary of Eva Verona's Birth, Zagreb, November 17 - 18, 2005 : proceedings / uredile, edited by Mirna Willer, Ana Barbarić. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo = Croatian Library Association, 2007. Str. 245-261; 515-531.

PRESS_{oo} : extension of CIODOC CRM and FRBR_{oo} for the modelling of bibliographic information pertaining to continuing resources [citirano: 2015-09-29] / editor Patrick Le Boeuf (BnF). Version 0.5, April 2014. Dostupno na: http://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/frbr/pressoo_v0.5.pdf

Provider neutral record guidelines for online serials [citirano: 2015-09-16]. AACR2 version. Dostupno na: <http://www.loc.gov/aba/pcc/scs/documents/PCC-PN-guidelines.html>

Provider-neutral e-resource MARC record guide : P-N/RDA, serials and integrating resources version [citirano: 2015-09-16]. Includes rev. to March 1, 2012. Dostupno na: <http://www.loc.gov/aba/pcc/scs/documents/PCC-PN-guidelines.html>

RDA toolkit [citirano: 2015-19-16]. Dostupno na: <https://access.rdatoolkit.org/>

Shadle, Steve. The aggregator-neutral record : putting procedures into practice. // The Serials Librarian 47, 1/2(2004), 139-152. Dostupno i na: http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1300/J123v47n01_10

Standing Committee Cataloguing Section (CATS SC). Minutes [citirano: 2015-09-03]. // World Library and Information Congress "Future Libraries: Infinite Possibilities" : 79th IFLA General Conference and Council, 17-23 August 2013, Singapore. Dostupno na: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.473.2296&rep=rep1&type=pdf>

Survey on ISSN assignment to digital reproductions of print serals. ISSN Network. May 2011.

Young, Naomi Kietzke. The aggregator-neutral record : new procedures for cataloguing continuing resources. // The Serials Librarian 45, 4(2004), 37-42. Dostupno i na: http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1300/J123v45n04_03